

Найлюдяніший із модернізмів

ІРИНА ПУСТИННИКОВА

26 ЖОВТНЯ 2022

Маленькі західноукраїнські райцентри переважно бідні на масштабне монументальне мистецтво, одну з головних прикрас 1970–1980-х років. Тут нечасто були великі промислові об'єкти з їдальнями, клубами чи спорткомплексами, на стінах яких можна було вимальовувати фрески й викладати мозаїки.

Вітраж Івана Кляпетури

На цьому вкрай скромному тлі вирізняється Хотин у Чернівецькій області. Зараз давнє 10-тисячне місто навіть втратило статус райцентру. Він дістався значно меншим і молодшим Кельменцям, котрим більше пощастило з географією: вони містяться якраз у центрі новоствореного Дністровського району. Хотин боляче переживає втрату адміністративного статусу, але посунути його в серцях туристів і краєзнавців ніяким Кельменцям не судилося. Фортеця ж! Фото- й кіногенічна середньовічна красуня, відома всім зі старих костюмованих фільмів про мушкетерів чи Робіна Гуда. Утім, саме через неї туристи самого міста майже не помічають — Хотин і Хотин, село селом, здається: кручені квартали приватної забудови з крихітним п'ятиповерховим центром.

А дарма: місто варте бодай короткої прогулянки. А поціновувачам архітектурного модернізму тут взагалі належало б затриматися на довше — щоб побачити, що він на наших теренах бував не лише монументально пропагандистським, а й камерно людяним.

Зупинка в Гаврилівцях (фото авторки)

Зупинка у Жванці (фото авторки)

Промислових гігантів у Хотині не було, зате був філіал Чернівецьких художньо-промислових майстерень. 1978 року працювати в них почав 30-річний Іван Кляпетура із сусіднього Поділля. Малювання було дитячою пристрастю Івана. За будь-якої погоди він щовихідних вирушав із рідних Кадіївців до дитячої художньої студії в міському парку Кам'янця-Подільського. Коли пішки, коли на велосипеді, узимку на лижах — а це 12 кілометрів в один бік. Рвався до навчання не сам, а з другом Костянтином Прохоровим (1947–2002). Той теж став художником, пізніше багато років очолював Херсонську обласну організацію Спілки художників України. У Кам'янці вчителями кадіївських талантів були подільські художники Сергій Гайх і Семен Розенштейн, піонер кам'янецького модернізму: у місті досі збереглися майже всі його монохромні мозаїки (на міській лікарні № 1 і на корпусах сільськогосподарського інституту, нині ПДАТУ).

Іван Кляпетура малював на всьому, що під руку потрапляло. Батьки-колгоспники творити не забороняли. Бажання стати професійним художником змусило аж чотири рази вступати на художньо-графічний факультет Одеського педагогічного інституту імені Костянтина Ушинського. Заковина була з диктантами, та зрештою хлопець домігся свого і вступив. Потім викладав у кам'янець-подільській художній школі. А далі був Хотин, який Іван

Кляпетура прикрасив мозаїками та вітражами. Найбільше робив зупинок: вони тут по всій трасі Н03, від Колибаївки, Гаврилівців і Жванця у сусідній Хмельниччині — аж до Атак, Хотина, Чотирьох Корчем і Довжка на бессарабському березі Дністра. Деякі — шедевральні, як ледачий козарлюга-сонько в Гарилівцях чи жанрова сценка із закоханими в Чотирьох Корчмах (вона якраз і збереглася найкраще).

Зупинка в Чотирьох Корчмах (фото авторки)

Зупинка в Чотирьох Корчмах (фото авторки)

Обидві мозаїчні автобусні зупинки, які містились у межах Хотина, були роботи Івана Кляпетури. Досі сяк-так збереглася лише одна — на в'їзді в місто з боку Кам'янця, біля скверу зі скейтотроном. Милі флоральні мотиви вже подекуди пооббивалися, та сама зупинка стоїть. На відміну від цікавішого автобусного павільйону «Сільгосптехнікум», котрий був у самому центрі містечка: зупинку із зображенням Хотинської фортеці не пошкодували, знесли, поставивши на її місці безликий вагончик із вентфасадом.

Збережена зупинка в Хотині (фото авторки)

Іван Кляпетура біля зупинки, яку сам і спроектував, 2020 рік (фото авторки). 2021 року зупинку знищили

Зупинка в Ширівцях: мозаїка Івана Кляпетури із сучасним додатком (фото авторки)

За вагончиком — головний корпус колишнього сільгосптехнікуму (зараз Хотинський технікум Подільського державного аграрно-технічного університету, ріг вулиць Незалежності та Олімпійської). Це чи не головний приклад монументального мистецтва в місті. Тут і карбівки

над центральним входом; і великі мозаїки на фасаді, що прославляють людину праці; і чотири вітражні вікна на сходових майданчиках. Картинкам із зображеннями трактора, книжок та обов'язкової Хотинської фортеці (нуди ж без неї) далеко до грандіозних мозаїчних панно, створених у навчальних закладах Києва чи Харкова, але ті два вікна, що виходять на південний бік, у сонячну погоду заливають сходовий майданчик осяйними переливами. Гарно.

Вітраж у Хотинському технікумі (фото авторки)

Сходовий майданчик в Хотинському технікумі (фото авторки)

Вітражі авторства Івана Васильовича є і в культурних закладах міста. Один невеликий — в ошатному Будинку дітей та учнівської молоді, збудованому в екзотичному для України необринковянському стилі (1934). У модерністському районному Будинку народної творчості та дозвілля на розі вулиць Олімпійської і Шевченка вітражні вікна значно більші, тільки от побачити їх зараз непросто: це крило закрите для відвідувачів і перебуває на балансі міськради. Сюжет вітража прогнозований — Хотинська фортеця. Також збереглися ковані квіти, що прикрашають стіни глядацької зали БНТД.

Прості безсюжетні вітражі були також виготовлені для мансардних вікон супермаркету «Класік» (вулиця Шевченка, 59б), прибудованого до п'ятиповерхівки. На жаль, вітражі зникли у 2021-му: чи їх просто закрили рекламними щитами, чи демонтували — невідомо.

Практично через дорогу від «Класіка» — міський стадіон «Колос», де збереглося мозаїчне панно із символічними зображеннями різних видів спорту. Біля піктограм — цифри, що відповідають балам або секундам саме показаному виду спорту. Стан самого стадіону зараз доволі жалюгідний, йому не завадив би ремонт. Будемо сподіватися, що після оновлення, хай коли воно настане, мозаїка так само прикрашатиме заклад.

Мозаїка на стадіоні (фото авторки)

Мозаїка на Хотинському технікумі (фото авторки)

Текст створено за підтримки проекту Оксфордського університету «Нові горизонти науки й релігії у Східній Європі», профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторів і не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

The creation of this text was supported by the University of Oxford project 'New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe' funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.

ІРИНА ПУСТИННІКОВА

26 ЖОВТНЯ 2022

Warning: count(): Parameter must be an array or an object that implements Countable in **/home/kairosbo/verbum.com.ua/www/wp-includes/post-template.php** on line **284**